

УДК 347.9

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2021.42.232412>

В. В. Груша, здобувачка вищої освіти
Університет державної фіскальної служби України
Кафедра цивільного права та процесу
вул. Університетська, 31, Ірпінь, Київська обл., 08200, Україна
e-mail: lera_grusha@ukr.net

С. В. Дяченко, канд. юрид. наук, доцент
Університет державної фіскальної служби України
Кафедра цивільного права та процесу
вул. Університетська, 31, Ірпінь, Київська обл., 08200, Україна
e-mail: sv_dyachenko@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0104-2769

«КУМІВСТВО» ЯК ПІДСТАВА ВІДВОДУ (САМОВІДВОДУ) СКЛАДУ СУДУ: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ

На даний момент Україна всіма силами намагається відповідати як європейським, так і міжнародним стандартам. Це проявляється не лише в проведенні реформ органів державної влади, створенні нових державних органів, головним завданням яких є протидія та запобігання корупції, а й приведення норм національного законодавства відповідно до міжнародних стандартів. На нашу думку, спрямованість України відповідати міжнародним положенням в питанні незалежності та безсторонності суддів є запорукою створення тієї судової системи, яка має діяти в демократичній державі, а також є тим фактором, який в майбутньому буде сприяти ефективній реалізації інших правових реформ. В кожній демократичній державі суд повинен бути незалежним та неупередженим. Без перебільшення, можна сказати, що це є одним з фундаментальних принципів діяльності судових органів. Принцип незалежності та неупередженості судових органів включає в себе безліч елементів, серед яких визначне місце займає інститут відводу судді від участі у розгляді справи.

В даному дослідженні ми хотіли продемонструвати складність питання доведення підстав та фактів, які є необхідними для відводу судді, проаналізувавши рішення різних суддів.

Надано пропозиції щодо вдосконалення норм національного законодавства та приведення його у відповідність з міжнародними нормами. Автори звернули увагу на правозастосовну практику, оскільки в деяких випадках рішення одних судів прямо суперечили іншим.

Ключові слова: відвід, відвід судді, незалежність та неупередженість суду, суд, підстави відводу судді, Європейський суд з прав людини.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, коли наша держава всіма силами намагається приєднатися до такої бажаної європейської спільноти, необхідно викоринити та позбутися пострадянських моделей шаблонної поведінки. До таких моделей можна віднести «кумівство», яке надійно закріпилось в кожному органі державної влади – не стала виключенням і судова влада України. Слушною з цього приводу буде думка генерального секретаря Ради Європи Торбйорна Ягланда, який у своєму виступі зазначив, що кумівство в Україні послаблює державу [1]. То ж ми вважаємо цю проблематику актуальною та такою, що варта уваги і дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслене коло питань та проблем досліджували такі сучасні науковці, як Я. П. Зейкан, О. М. Бабич, Д. Д. Луспенник, С. В. Сенік, Ю. Д. Притика, С. Ф. Демченко, М. М. Ясинок та багато інших вчених-цивілістів, які досліджували питання відводу судді.

Метою даної статті є здійснення всебічного дослідження питання відводу судді в цивільному процесі України, розглянути підстави відводу суддів, проаналізувати національні та міжнародні нормативно-правові акти з даного питання, знайти в них позитивні та негативні моменти, а також запропонувати власні зміни до національного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Незалежність суддів є загальновизнаним принципом здійснення правосуддя в усіх демократичних державах, основною засадою, якою керуються у своїй діяльності міжнародні судові установи. Забезпечення справедливого правосуддя є неможливим без абсолютної незалежності суддів [2].

Перш за все, принцип незалежності та безсторонності суддів закріплено в статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Відповідно до даного положення «кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення» [3].

На питання неупередженості суду звернув свою увагу і Європейський суд з прав людини. Адже в справі «Мироненко і Мартенко проти України» від 10 грудня 2009 р. Європейським судом з прав людини було встановлено порушення вищезгаданого п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод [4]. Отже, можна зазначити, що даним рішенням Європейського суду з прав людини було засвідчено порушення принципу незалежності та безсторонності суддів. Адже в даному рішенні було вказано, що наявність безсторонності має визначатися лише за допомогою суб'єктивного та об'єктивного критеріїв поведінки судді.

На нашу думку, слід звернути увагу на такий юридичний термін як «відвід» та значення його застосування.

Проаналізувавши національне законодавство, варто зазначити, що чинний Цивільний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України) (в редакції від 13 серпня 2020 року) [5] не закріплює визначення поняття «відвід». Проте в юридичній доктрині в дане поняття вкладається такий зміст як: «усунення (відсторонення) судді, яке може здійснюватися як самостійно суддею, так і за волевиявленням сторін, які беруть участь у справі, від розгляду конкретної справи відповідно до наявних підстав, які визначені законом» [6, с. 293].

Також доречною буде й інша думка з приводу визначення поняття «відвід судді». С. В. Дяченко, Ю. Ю. Рябченко, Л. О. Самілик вважають, що «відвід судді – це усунення судді як учасника судового процесу від участі у справі за заявою сторони, прокурора (або за власною ініціативою) за наявності передбачених процесуальним законом обставин, що викликають сумнів у його неупередженості (безсторонності)» [7, с. 44].

Відповідно до статті 36 ЦПК України суддя підлягає відводу якщо:

- він є членом сім'ї або близьким родичем сторони або інших учасників судового процесу, або осіб, які надавали стороні або іншим учасникам справи правничу допомогу у цій справі, або іншого судді, який входить до складу суду, що розглядає чи розглядав справу;
- він брав участь у справі як свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, представник, адвокат, секретар судового засідання або надавав стороні чи іншим учасникам справи правничу допомогу в цій чи іншій справі;
- він прямо чи побічно заінтересований у результаті розгляду справи;
- було порушено порядок визначення судді для розгляду справи;
- є інші обставини, що викликають сумнів в неупередженості або об'єктивності судді [5].

Вищенаведений перелік підстав не є вичерпним. Це пояснюється тим, що існують різноманітні життєві ситуації, які неможливо передбачити та спрогнозувати, саме тому закон не може містити вичерпного переліку.

Варто зазначити, що за міжнародними стандартами суддя також підлягає відводу, якщо він має пряму чи побічну заінтересованість у результаті розгляду справи. Доцільно підкреслити, що законодавець передбачив наявність як прямої, так і побічної заінтересованості судді при вирішенні справи. Пряму заінтересованість слід розцінювати як безпосереднє отримання суддею вигоди, яку він може отримати в результаті постановлення конкретного рішення у справі, тобто наслідки якого можуть стосуватись саме його або він сам може бути учасником цивільного процесу [8, с. 102].

Підстави відводу судді можуть мати як об'єктивний (п. 2, 4 ч. 1 ст. 36 ЦПК України), так і суб'єктивний (п. 1, 3 ч. 1 ст. 36 ЦПК України) характер, а заінтересованість у справі може мати юридичний і побутовий характер. Юридична заінтересованість полягає у тому, якщо від результатів вирішення спору у судді виникнуть, зміняться або припиняться права чи обов'язки, а побутова або ж як її називають ще – фактична заінтересованість – якщо рішення суду може мати вплив на особисті стосунки судді з оточуючими (наприклад, залежність від однієї із сторін) [9, с. 396].

Оскільки п. 5 ч. 1 ст. 36 (інші обставини) кожний учасник судового процесу може глумити по-своєму і на свою користь, наприклад з метою затягування процесу розгляду справи у суді, позаяк на спростування чи відмову так званих «абсурдних» відводів також відводиться певний проміжок часу. Тому варто або конкретизувати, або ж замінити положення про інші обставини, що викликають сумнів у неупередженості або об'єктивності судді [10, с. 56–57].

Наслідки відводу суду (судді) конкретно в цивільно-процесуальному законодавстві передбачені статтею 41 ЦПК України, в якій повідомляється, що після задоволення заяви про відвід справа розглядається в тому самому судді, але іншим суддею або іншим складом суду [5].

У проаналізованих вище підставах відводу судді можна помітити відсутність поняття як «хрещені батьки». На нашу думку, дана особливість демонструє певну недосконалість українського процесуального законодавства, яку варто усунути. Цілком доречно було б якби ці відносини були законодавчо врегульовані і визнані в сферах реалізації влади як такі, що сприяють неупередженій роботі державних органів. Цьому в підтвердження нами наведені нижче причини.

По-перше, цілком очевидно, що відносини кумівства мають релігійне та звичаєве підґрунтя як і власне саме право. У книгах Біблії викладено вимоги і приписи, яким властиві всі ознаки юридичних норм. До прикладу, можна опрацювати норми щодо судустрою та судочинства. Суддям потрібно було шукати правду, незважаючи на особу, бути неупередженим, вислуховувати думки як «малого», так і «великого», не спотворювати ніяким чином закону та не брати хабарів (Второзак., 1:17; 17:19–20). Рішення суду було обов'язковим для всіх, а відмова від виконання винесеного рішення суду каралася смертю (Второзак., 17:10–12) [11]. З рештою, якщо розглядати таке джерело права як звичай, то тут все набагато простіше: подібні правила поведінки, які встановлюються в результаті врахування особливостей національного менталітету, традицій народу, виконуються учасниками цивільних відносин добровільно. У цивільно-процесуальній діяльності звичай застосовуються під терміном «сформована практика». Щодо кумівства, то за Євангелєм, це друге народження, при якому у людини теж повинні бути батьки, яких, завдяки звичаям, уповноважують, наприклад, вписувати у сімейні поминальники та на весіллі хрещеника сидіти нарівні з батьками. Виходячи з вище зазначеного, логічним було б відобразити в праві специфіку даних відносин.

По-друге, як це б не було прикро, але специфіка українського менталітету така, що такі поняття як «побратимство» і «кумівство» іноді можуть бути набагато значущі для пересічного українця, ніж поняття «близький родич». Знову ж таки, аналізуючи українську історію та культуру, багато українських традицій це підтверджує.

По-третє, не дивлячись на історію виникнення даного поняття, непотизм, як політичне явище є прикладом пострадянських установок і, в свою чергу, гальмує розвиток нашої

країни. Через «кумівство» деякі судові справи вирішуються всупереч принципам судочинства і, як наслідок, підривається авторитет органів судової влади і держави в цілому.

По-четверте, в нашій державі таке явище як «кумівство» або його інша назва «непотизм» в політиці, та й загалом в державі, вважається причиною надмірної корупції, яка живе в кожному кабінеті органів державної влади, адже можна зазначити, що дане явище певною мірою ослаблюють механізми контролю та запобігання корупції через формування особистісних стосунків.

Тепер звужуючи вплив поняття «кумівства» і розглядаючи його в контексті впливу на систему судочинства в Україні, можна стверджувати, що дане явище сприяє не об'єктивізму судових рішень.

Як показує практика, питання доведення підстав, фактів та обставин, які є необхідними для відводу судді, є досить складним. Прикладом може слугувати ухвала Томаківського районного суду Дніпропетровської області № 195/416/16-ц від 11.04.2019 року. Сутність даної справи полягала в тому, що до суду надійшла заява від позивача про відвід судді, яка була обґрунтована тим, що суддя під час розгляду справи не об'єктивно та упереджено ставиться до одних учасників справи, також йому відомо, що сторона по справі, третя особа, приватний нотаріус, яким посвідчувався оскаржуваний ним заповіт, є хрещеним батьком сина судді. В даній справі суд прийняв рішення, що заява про відвід судді є необґрунтованою та безпідставною, оскільки обставини викладені в заяві не відповідають дійсності, оскільки третя особа по справі – нотаріус не є близьким родичем, а незгода з процесуальними рішеннями судді, не є підставою для відводу [12].

Ще одним прикладом є ухвала Уманського міськрайонного суду Черкаської області № 705/3026/17 від 13.05.2019 року. Представник відповідача подав заяву до суду про відвід даного судді, обґрунтувавши це тим, що «суддя безпосередньо зацікавлений в розгляді даної справи та виявляє свою прихильність і сприяє однобічному вирішенню справи на стороні позивача; порушує засади цивільного судочинства щодо рівності учасників процесу, справедливого, безстороннього та неупередженого розгляду справи, що підтверджується тим, що представник позивача є кумом судді». Суд відмовив у задоволенні даної заяви, адже вищенаведені припущення не можуть слугувати підставою для відводу судді, оскільки вони не зазначені в ст. 36 ЦПК України [13].

Прикладами також можуть слугувати ухвала Прилуцького міськрайонного суду від 29 листопада 2019 року у справі № 742/3689/19 [14] та ухвала Роменського міськрайонного суду Сумської області від 11 червня 2018 року у справі № 585/1196/18 [15], в яких заяви з провладу відводу судді, який є чийось кумом, не підлягали задоволенню, адже дана підстава відсутня в переліку статті 36 ЦПК України.

Вважаємо, що ухвала Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 19 серпня 2019 року у справі № 274/6261/16-ц [16] є дуже цікавою та такою, що варта уваги. До даного суду також надійшла заява про відвід судді, який є кумом представника позивачки. Суд, проаналізувавши відповідну заяву, на підставі ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3] в якій зазначено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення, задовільнив заяву про відвід судді [3; 16].

Все із зазначеного вище обґрунтовує потребу якогось мінімального законодавчого врегулювання для подальшої продуктивної боротьби з суб'єктивізмом в українських судах та досягнення єдиного тлумачення норм права, аби рішення одного суду не суперечили іншому.

Але також і погоджуємось з тим, що у кожного рішення є і свої недоліки. Наприклад, прирівнявши відносини кумівства до відносин близьких родичів, ми змінимо не лише зміст статті 36 ЦПК України, але й зміст статті 71 ЦПК України. Інакше кажучи, особа матиме право відмовитися давати показання щодо кума або куми, що, в свою чергу, матиме неабиякий вплив на цивільне судочинство. Іншим досить складним моментом є те, що

для того, щоб взагалі була така можливість як відвід судді з підстав кумівства, необхідно запровадити реєстрацію даних відносин, що в свою чергу спричинить низку труднощів.

Зважаючи все те, що було попередньо зазначено, боротися з кумівством потрібно у будь-якому випадку. В історії України яскравим прикладом такої боротьби залишається період керівництва Сталіна, який намагався ліквідувати кумівство в прямому та переносному сенсі. З міжнародної практики найуспішнішою реалізацією боротьби з кумівством поки що, на нашу думку, може похизуватися Китай. Жорсткі реформи цієї країни мають належний результат.

Висновки і пропозиції. Отже, можна зазначити, що законодавство України є недосконалим та недопрацьованим. Адже реалізація права на справедливий, неупереджений та незалежний суд, шляхом заявлення відводу судді на практиці майже не діє, бо довести підстави та факти, які є необхідними для відводу судді, є досить складним аспектом. А факти кумівства, дружніх стосунків, приятельства відповідно до законодавства не є близькими чи родинними стосунками. Таким чином, нормативно-правові акти цивільного законодавства потребують доопрацювання аби судова гілка влади працювала належним чином.

Ми вважаємо за доречне запропонувати зміни до ст. 36 ЦПК України прирівнявши відносини кумівства до відносин близьких родичів та внести зміни до ст. 71 ЦПК України, яка б виглядала таким чином: «фізична особа не має права відмовитися давати показання, крім показань щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, над якою встановлено опіку чи піклування, член сім'ї або близький родич цих осіб, кум, кума), які можуть тягнути юридичну відповідальність для нього або таких членів сім'ї чи близьких родичів»

Як висновок можна стверджувати, що таке явище як «кумівство» в судочинстві перешкоджає здійсненню основного його завдання, підриває авторитет державних органів та і взагалі послаблює державу. Дане явище слід викоринювати на всіх рівнях державної влади для цього можна скористатися зарубіжним досвідом. Ми вважаємо, що це сприятиме майбутньому прогресу нашої країни.

Список використаної літератури

1. УНІАН: інформаційне агентство. URL: <https://www.unian.ua/politics/1056808-gensek-radi-evropi-zasterig-ukrajinu-vid-kumivstva.html> (дата звернення: 12.04.2021 р.)
2. Ювчиця О. В. Міжнародні та європейські стандарти незалежності та безсторонності суду в цивільному судочинстві. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 2. 2020. С. 48–51.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ Ради Європи від 04.11.1950. *Офіційний вісник України*. 1998. С. 270
4. Case of Mironenko and Martenko v. Ukraine (Application no. 4785/02) / Judgment of The European Court of Human Rights. Strasbourg, 10 December 2009 / HUDOC. The European Court of Human Rights. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-96195%22%7D> (дата звернення 19.02.2021 р.)
5. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV (зі змінами). Відомості Верховної Ради України. 2004 р. № 40–41, 42. Ст. 492.
6. Бабич О. М. Відвід судді в цивільному процесі. Сучасна цивілістика: матеріали 9-ої Міжнар. наук. конф. студентів, аспірантів та молодих учених. Одеса. 2014. 516 с.
7. Дяченко С. В., Рябенко Ю. Ю., Самілик Л. О. Цивільний процес України: практикум. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 312 с.
8. Фурса С. Я. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар. Київ: Видавель Фурса С. Я.: КНТ, 2010. Т. 1. 368 с.
9. Сенік С. В. Відвід судді у цивільному процесі. Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 2014. С. 369–370.
10. Дяченко С. В., Яворська О. М. Проблемні аспекти функціонування інституту відводу (самовідводу) судді у цивільному процесі. *Науковий журнал «Приватне та публічне право»* № 4. 2019. С. 56–59.
11. Второзаконіе. Глава 1. Библия-центр. URL: https://www.bible-center.ru/ru/bibletext/synnew_ru/de/1 (дата звернення: 12.04.2021 р.)

12. Ухвала Томаківського районного суду Дніпропетровської області від 11 квітня 2019 року у справі № 195/416/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81086529> (дата звернення: 12.04.2021)
13. Ухвала Уманського міськрайонного суду Черкаської області від 13 травня 2019 року у справі № 705/3026/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81668370> (дата звернення: 12.04.2021)
14. Ухвала Прилуцького міськрайонного суду від 29 листопада 2019 року у справі № 742/3689/19. *Єдиний державний реєстр судових рішень* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85974069> (дата звернення: 12.04.2021)
15. Ухвала Роменського міськрайонного суду Сумської області від 11 червня 2018 року у справі № 585/1196/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74622032> (дата звернення: 12.04.2021)
16. Ухвала Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області від 19 серпня 2019 року у справі № 274/6261/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень* URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83704565> (дата звернення: 12.04.2021)

References

1. UNIAN: news agency. URL: <https://www.unian.ua/politics/1056808-gensek-radi-evropi-zasterig-ukrajinu-vid-kumivstva.html> (access date: 12.04.2021) [in Ukrainian]
2. Yuvchitsya O. V. (2020). International and European standards of independence and impartiality of the court in civil proceedings. Actual problems of domestic jurisprudence № 2. 48–51 p. [in Ukrainian]
3. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: International document of the Council of Europe of 04.11.1950. Official Gazette of Ukraine. 1998. S. 270 [in Ukrainian]
4. Case of Mironenko and Martenko v. Ukraine (Application no. 4785/02) / Judgment of The European Court of Human Rights. Strasbourg, 10 December 2009 / HUDOC. The European Court of Human Rights. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-96195%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-96195%22]}) (accessed 19.02.2021)
5. Civil Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine of March 18, 2004 № 1618-IV (as amended). Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2004 № 40–41, 42. Art. 492. [in Ukrainian]
6. Babich O. M. (2014). Dismissal of a judge in civil proceedings. Modern Civilization: Materials of the 9th International. Science. conf. students, graduate students and young scientists. Odessa. 516 p. [in Ukrainian]
7. Dyachenko S. V., Ryabchenko Yu. Yu., Samilyk L. O. (2020). Civil process of Ukraine: workshop. Irpin: University of SFS of Ukraine, 312 p. [in Ukrainian]
8. Fursa S. Ya. (2010). Civil Procedure Code of Ukraine: scientific and practical commentary. Kyiv: Publisher Fursa S. Ya.: KNT, T. 1. 368 p. [in Ukrainian]
9. Senik S. V. (2014). Dismissal of a judge in civil proceedings. Legal life of modern Ukraine: materials International. scientific-practical conf. Odessa, 369–370 p. [in Ukrainian]
10. Dyachenko S. V., Yavorskaya O. M. (2019). Problematic aspects of the functioning of the institution of removal (self-removal) of a judge in civil proceedings. Scientific journal “Private and Public Law” № 4. 56–59 p. [in Ukrainian]
11. Deuteronomy. Chapter 1. Bible Center. URL: https://www.bible-center.ru/ru/bibletext/synnew_ru/de/1 (access date: 12.04.2021) [in Ukrainian]
12. The decision of the Tomakivsky district court of the Dnipropetrovsk region of April 11, 2019 in the case № 195/416/16-ts. Unified State Register of Court Decisions URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81086529> (access date: 12.04.2021) [in Ukrainian]
13. The decision of the Uman City District Court of Cherkasy Region of May 13, 2019 in case № 705 / 3026/17. Unified State Register of Court Decisions URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/81668370> (access date: 12.04.2021) [in Ukrainian]
14. The decision of the Pryluky City District Court of 29 November 2019 in case № 742/3689/19. Unified State Register of Court Decisions URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85974069> (access date: 12.04.2021) [in Ukrainian]
15. The decision of the Romensky City District Court of the Sumy region of June 11, 2018 in the case № 585/1196/18. Unified State Register of Court Decisions URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/74622032> (access date: 12.04.2021) [in Ukrainian]
16. The decision of the Berdychiv City District Court of the Zhytomyr Region of August 19, 2019 in case № 274/6261/16-ts. Unified State Register of Court Decisions URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83704565> (access date: 12.04.2021) [in Ukrainian]

V. V. Hrusha, Graduate of Higher Education
University of the State Fiscal Service of Ukraine
the Department of Civil Law and Procedure
University Street, 31, Irpin, 08200, Ukraine
e-mail: lera_grusha@ukr.net

S. V. Dyachenko, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor
University of the State Fiscal Service of Ukraine
the Department of Civil Law and Procedure
University Street, 31, Irpin, 08200, Ukraine
e-mail: sv_dyachenko@ukr.net
ORCID: 0000-0002-0104-2769

NEPOTISM AS A BASIS FOR REMOVAL (SELF-RECUSAL) OF THE COURT'S COMPOSITION: ANALYSIS OF JUDICIAL PRACTICE

Summary

At the moment, Ukraine is trying hard to meet both European and international standards. This is manifested not only in the reform of public authorities, the creation of new state bodies, whose main task is to combat and prevent corruption, but also to bring national legislation in line with international standards. In our opinion, Ukraine's orientation to comply with international provisions on the independence and impartiality of judges is the key to creating a judicial system that should operate in a democracy, and is a factor that will contribute to the effective implementation of other legal reforms. In every democracy, the court must be independent and impartial. Without exaggeration, we can say that this is one of the fundamental principles of the judiciary. The principle of independence and impartiality of the judiciary includes many elements, among which a prominent place is occupied by the institution of removal of a judge from participation in the case.

In this study, we would like to demonstrate the complexity of proving the grounds and facts that are necessary for the removal of a judge by analyzing the decisions of different judges.

Proposals were made to improve the norms of national legislation and bring it in line with international norms. The authors drew attention to law enforcement practice, as in some cases the decisions of some courts directly contradicted others.

Keywords: dismissal, dismissal of a judge, independence and impartiality of a court, court, grounds for dismissal of a judge, European Court of Human Rights.